

IJOEN VESISTÖVISIO 2030

”Toivoisimme, että Iijoki löytää tulevaisuudessakin paikkansa kuntalaisten sydämissä.”

Iin lukiolaisten esittämä toive Iijoki Foorumissa 2017

Vision taustaa

Iijoki on koko Pohjois-Pohjanmaan halki virtaava joki, johon liittyy monenlaisia käyttötapoja, arvoja ja tarinoita. Iijoen alueella on koettu, että joessa on runsaasti käyttämättömiä mahdollisuuksia: määrätietoisen yhteistyön avulla joki voisi tukea alueen kehitystä nykyistä paremmin. Tästä tarpeesta syntyi idea uudentalaisesta toimintamallista, jossa yhteinen visio vesistön tulevaisuudesta suuntaisi kehittämistoimia ja konkreettisia hankkeita.

Lähtökohta yhteisen vision muodostamiselle ei ollut helppo. Iijokeen kohdistuvat käyttöoikeudet jakautuvat monelle taholle ja joen käytöstä on kiistelty pitkään. Eripurainen historia oli johtanut luottamuspulaan eri toimijoiden välillä.

Lähtötilanne ja edellytykset visiotyölle ennen visioprosessin aloitusta kartoitettiin Iijoen vesistövision esiselvitysraportissa 2015. Esiselvityksen mukaan Iijoen kehittämisen tärkeimpiä tavoitteita olivat vaelluskalojen palauttaminen ja veden laadun parantaminen. Myös uudenlaisen yhteistyön ja luottamuksen rakentamisen tarve oli ilmeinen.

Vesistövision laatiminen käynnistettiin vuonna 2016 osana Pohjois-Pohjanmaan liiton hallinnoimaa Iijoen otva -hanketta. Työn tavoitteena on laatia eri toimijoiden ja asukkaiden hyväksymä vuoteen 2030 ulottuva visio Iijoelle ja edistää yhteisesti asetettujen toimenpiteiden toteutumista. Laajan osallisuuden ja sitoutumisen kautta pyritään parempaan vaikuttavuuteen ja tavoitteiden nopeampaan saavuttamiseen. Visiotyö toimii myös kansallisena vesistösuunnittelun pilottina.

Vision muodostaminen

Vesistövision muodostamiseksi koottiin alueen toimijoista neuvottelukunta, joka kokoontui vuosina 2016–2018 yhteensä yhdeksän kertaa pohtimaan Iijoen tulevaisuutta ja konkreettisia toimia Iijoen vesistön arvon nostamiseksi. Neuvottelukuntaan kuului Iijoen alueen kuntapäättäjiä, maa- ja vesialueiden omistajia, viranomaisia, kyläyhdistysten ja järjestöjen edustajia, yrityksiä sekä tutkijoita.

Paikallisia asukkaita ja matkailijoita on otettu mukaan Iijoen arvojen selvittämiseen ja vision muodostamiseen järjestämällä Iijoen varren kunnissa paikallistilaisuuksia, haastatteleamalla ihmisiä Iijoen kesätapahtumissa sekä toteuttamalla avoin karttapohjainen kysely Iijoen arvoista ja kehittämiskohteista (Kuvio 1). Keväällä 2017 järjestettiin yleisölle avoin Iijoki Foorumi, jossa keskusteltiin erityisesti Iijoen vetovoiman kehittämisestä. Lisäksi neuvottelukunta on kuunnellut nuorten näkemyksiä Iijoen tulevaisuudesta.

Vision laatimisen aikana keskeistä on ollut luottamuk-
sen ja hyvän vuorovaikutuksen rakentaminen Iijoen toi-
mijoiden välille, jotta yhteisiä tavoitteita ja konkreettisia
toimenpiteitä on saatu sovittua. Alusta lähtien oli selvää,
että konkreettiset kehittämistoimet ovat vähintään yhtä
tärkeitä kuin vision muotoileminen. Visiotyön aikana
koottiinkin laaja ideapankki vision tavoitteita tukevista
kehittämishankkeista Iijoen alueella.

Neuvottelukunnan yhteiseksi missioksi on noussut Iijoen vesistön arvon nostaminen. Neuvottelukunta oli yksimielinen siitä, että vaelluskalojen luonnonkierron palauttaminen ja veden laadun parantamiseen tähtäävät toimenpiteet luovat pohjan Iijoen arvon ja vetovoiman nostamiselle, elinkeinoelämän piristymiselle sekä virkistyskäytölle ja asumisviihtyvyydelle.

Viiden V:n Visio 2030

Pudasjärven lukiolaisten joulukuussa 2016 esittämä visiolause Iijoesta hyväksyttiin neuvottelukunnassa Iijoen vesistövision visiolauseeksi.

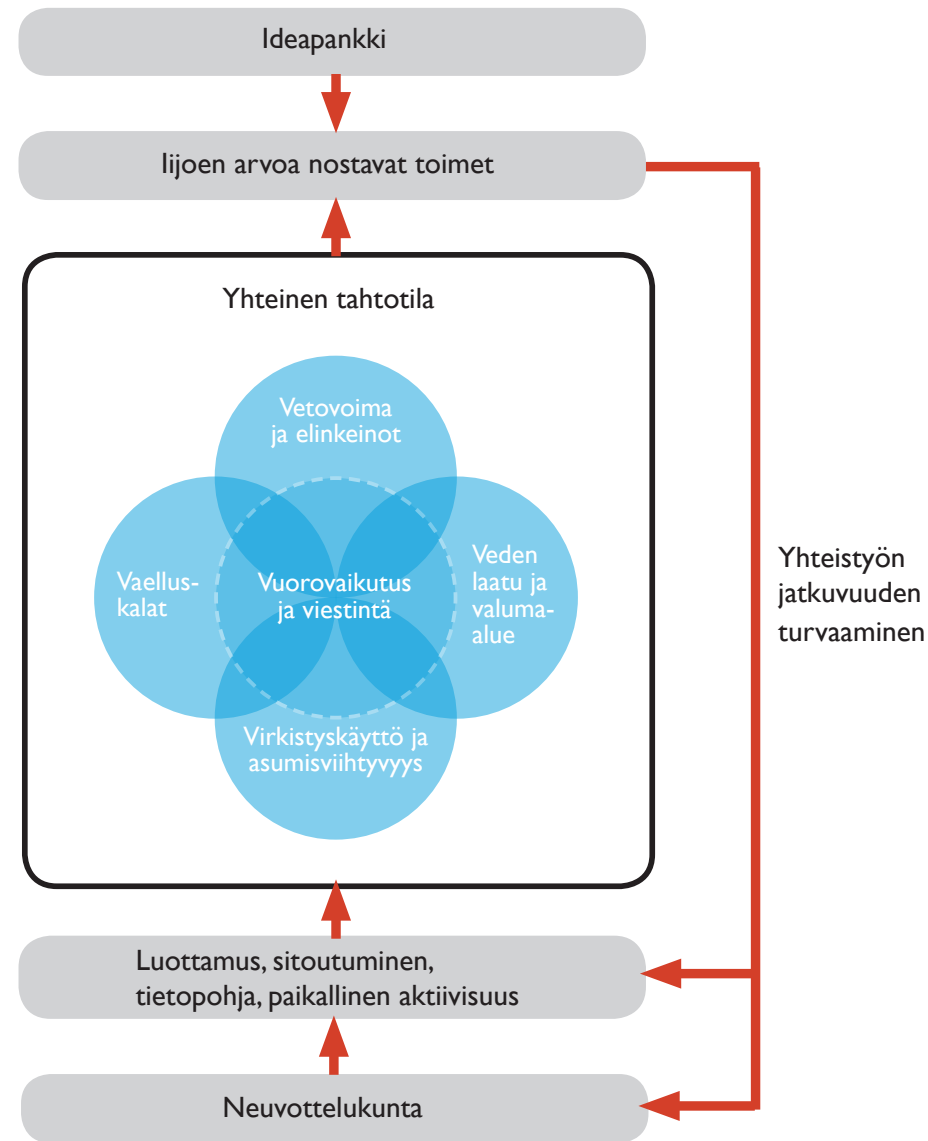
lijoki on raikkaan hapekas aortta, jossa virtaa energiaa koko seudun toimintoihin.

Visiotyössä on tunnistettu viisi eri osa-aluetta, joilla on tärkeä rooli Iijoen arvon nostamisessa ja jotka ovat vuorovaikutteisessa suhteessa toisiinsa (Kuvio 2). Tästä on syntynyt Viiden V:n Visio, jonka osa-alueita ovat: Vuorovaikutus ja viestintä, Vaelluskalat, Veden laatu ja valuma-alue, Vetovoima ja elinkeinot sekä Virkistyskäyttö ja asumisviihtyvyys. Jokaiselle osa-alueelle muodostettiin omat tavoitteensa ja visiolauseensa.

Visiotyön aikana koottiin laaja ideapankki vision tavoitteita tukevista kehittämishankkeista Iijoen alueella. Visio konkretisoituu erillisen toimenpideohjelman kautta, jossa kuvataan keinot päästä tavoitteisiinsa. Kuviossa 2 on esitetty myös vision jatkotyön prosessi sekä vision toteutumisen mahdollistavat tekijät.

Kuvio 1. Iijoen arvot -kyselyn mukaan matkailussa, kalastuksessa ja luontoarvoissa nähtiin alueen suurimmat tulevaisuuden mahdollisuudet.

Kuvio 2. Viiden V:n Vision osa-alueet, vision jatkotyön prosessi ja toteutumisen mahdollistavat tekijät.

Vuorovaikutus ja viestintä

Visio 2030: Toimijoiden yhteistyö lijoella on vakiintunutta ja rakentavaa. Yhdessä toteutettu visio ja onnistuneet kehittämishankkeet ovat lujittaneet luottamusta ja sitoutumista yhteistyöhön.

Vision toteuttaminen edellyttää luottamusta ja yhteistyötä eri toimijoiden välillä sekä sitoutumista yhdessä asetettuihin tavoitteisiin. Avoin vuorovaikutus ja selkeä viestintä luovat perustan koko vision toteutumiselle. Kun puhutaan visiosta, puhutaan tulevaisuudesta ja tulevaisuudesta puhuttaessa nuorten osallisuus ja kuunteleminen on erityisen tärkeää.

Vision laatimisen aikana opittiin, miten vaikeankin ongelmaan oli mahdollista löytää yhdessä ratkaisu, jonka kanssa kaikki voivat elää. Luottamuksen vahvistuminen edellyttää, että kaikkien osallistumista arvostetaan, heidän näkemyksiään kuunnellaan ja viestinsä ymmärretään. Vastaavasti jokaisella osapuolella on vastuu kertoa omista tarpeista ja huolenaiheista avoimesti ja rehellisesti sekä etsiä aktiivisesti ratkaisuja yhteisiin ongelmiin.

Rakentavan yhteistyön jatkuminen ja vision sisällyttäminen osaksi alueen toimijoiden ohjelmia ja suunnitelmia on tärkeää vision tavoitteiden saavuttamiseksi. Vision vaikuttavuutta ja toimijoiden sitoutumista lisää mahdollisuus päästä osallistumaan hankkeiden suunnitteluun ja toteutukseen. Uudet välineet kuten Iijoki-wiki mahdollistavat toimenpiteiden avoimen seurannan.

Miten edetään? Ijoen kuntien ja organisaatioiden yhteinen neuvottelukunta jatkaa Ijoen otva -hankkeen jälkeen työtä vision tavoitteiden toteuttamiseksi sekä vuorovaikutuksen ja viestinnän lisäämiseksi kaikilla vision osa-alueilla. Neuvottelukuntaan kutsutaan kuntien päättäjiä ja eri organisaatioiden sekä järjestöjen edustajia. Neuvottelukunta järjestää vuosittain kaikille avoimen Iijoki Foorumin. Lisäksi yhteistyötä edistetään kunta- ja toimialarajat ylittävillä hankkeilla.

Kuva: Sanna Rönkkönen

Kuva: Mika Niskasaari

Vaelluskalat

Visio 2030: Ratkaisut ylös- ja alasvaelluksen turvaamiseksi ovat käynnistäneet vaelluskalojen luonnonkierron ja raakkukannan vahvistumisen.

Neuvottelukunta oli yksimielinen siitä, että vaelluskalojen luonnonkierto palautetaan Iijoelle. Erityisesti lohen, meritaimenen ja siian luonnonkierron palauttaminen Iijokeen nähtiin tärkeänä avaimena joen vetovoiman nostamiselle ja identiteetille. Myös Ijoen nahkiaiskannan elvyttäminen on tärkeää. Vaelluskalojen palauttamisella tuetaan Ijoen raakkukantoja. Esimerkiksi Livojoen raakkukanta on lohisidonnainen.

Vaelluskalojen palauttaminen vaatii alasvaellusrakenteiden ja kalateiden rakentamista, lisääntymis- ja poikastuotantoalueiden kunnostamista, kalatalousvelvoitteen päivittämistä, vaelluskalojen elinkiertoa tukevia kalastusjärjestelyjä sekä energiantuotannon ja kalojen luonnonkierron yhteensovittamista. Kyseessä on mittava haaste,

joka edellyttää laajapohjaista yhteistyötä ja pitkäjänteistä sitoutumista.

Päätöksiä vaelluskalojen luonnonkiertoa edistävistä toimenpiteistä tehtiin jo visiotyön aikana, esimerkiksi Raasakan voimalaitospadon kalatien rakentamisesta sekä Raasakan vanhan uoman kunnostustöistä.

Miten edetään? Vaelluskalojen luonnonkierto palautetaan laajapohjaisella yhteistyöllä ja pitkäjänteisellä sitoutumisella. Ijoen kuntien ja organisaatioiden yhteinen neuvottelukunta sitoutuu toimenpiteisiin vaelluskalojen ja raakun luonnonkierron palauttamiseksi. Neuvottelukunta koordinoi vaelluskalojen palauttamisen tueksi tarvittavia toimenpiteitä ja seuraa näiden toteutumista. Toimenpiteiden etenemistä seurataan avoimesti Iijoki Foorumien yhteydessä.

Kuva: Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus

Veden laatu ja valuma-alue

Visio 2030: Iijoen vesistön veden laatu on ekologisesti hyvä tai erinomainen mahdollistaen vesistön monipuolisen virkistyskäytön ja lajiston monimuotoisuuden. Valuma-alueen toimijat ovat sitoutuneet parhaiden vesien suojeluratkaisujen käyttämiseen.

Iijoen vesistön veden laadun parantaminen ja ylläpitäminen edellyttävät viranomaistahojen roolin kaventuessa aktiivisempaa paikallista roolia vesien hoidossa. Yhteinen vastuu Iijoen veden laadusta koskee laajasti kaikkia vesistöalueen toimijoita ja veden käyttäjiä.

On tärkeää nostaa esiin hyviä esimerkkejä, joita eri tahot ja myös paikalliset tekevät jatkuvasti veden laadun parantamiseksi, löytää rahoitusta valuma-alueiden vesien suojelusuunnitteluun ja suojeluhankkeiden toteutukseen, kehittää poistokalastussaaliin hyötykäyttöä sekä rakentaa uutta yhteistyömallia maakunnallisen vesistökunnostusverkoston kanssa.

Miten edetään? Iijoen kuntien ja organisaatioiden yhteinen neuvottelukunta sitoutuu veden laadun parantamiseen ja paikallisia vesistökunnostuksia tukevaan toimintaan. Yhteistyössä eri toimijoiden kanssa tehdään huonokuntoisten vesien tilan selvityksiä, kokonaisvaltaista valuma-alueetarkastelua vesienhoitotoimenpiteiden kartoittamiseksi sekä uusien kalatalousalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmia. Veden laadun kehitystä seurataan Iijoki Foorumeissa ja Iijoki-wikissä.

Kuva: Mirko Laakkonen

Vetovoima ja elinkeinot

Visio 2030: Iijoki on kalastus- ja luontoelämyksistään tunnettu matkailukohde, jossa kalatalous on kestävää ja jolla on vahva yhteinen brändi. Iijoen arvojen varaan rakentuva kehitystyö on synnyttänyt uusia yrityksiä ja työpaikkoja.

Vaelluskalojen luonnonkierron palauttaminen, veden laadun parantamiseen tähtäävät toimenpiteet ja kestävä kalatalous luovat pohjan Iijoen arvon ja vetovoiman nostamiselle, elinkeinoelämän piristymiselle sekä virkistyskäytölle ja asumisviihtyvyydelle.

Iijoen vetovoiman ja elinkeinon piristymistä auttaa Iijokivarren kuntien yhteistyö ja toistensa tukeminen omilla vahvuuksillaan sekä kansainvälistynyt, monipuolistunut ja ympärivuotinen matkailu, joka työllistää ihmisiä. Matkailua siivittävät kauniit maisemat ja elämykset vesistöjen äärellä, monipuolinen kalasto, erityiskalastuskohteet, laajat kalastuksen yhtenäislupa-alueet, kulttuuri, luonnontuotteet ja harrastusmahdollisuudet.

Kuva: Mirko Laakkonen

Miten edetään? Iijoen tunnistettuja arvoja ryhdytään hyödyntämään määrätietoisesti kansainvälisen matkailun ja muiden elinkeinon edistämiseksi. Iijoen arvoista ammentavien yrittäjien verkostoitumista ja yhteistä markkinointia edistetään. Iijoen kuntien, yritysten ja organisaatioiden yhteistyönä selvitetään edellytykset Iijoen kansalliselle ja kansainväliselle brändäämiselle ja matkailuyhdistyksen perustamiselle. Taiteen prosenttiperiaate sekä luovien ja rohkeiden ratkaisujen arvo huomioidaan hankkeiden suunnittelussa.

Kuva: Kalle Reinikainen

Kuva: Sanna Rönkkönen

Virkistys ja asumisviihtyvyys

Visio 2030: Alueen asukkaat kokevat Iijoen tärkeäksi hyvinvoinnin lähteeksi omassa arjessaan. Iijoella on paikka ihmisten sydämissä.

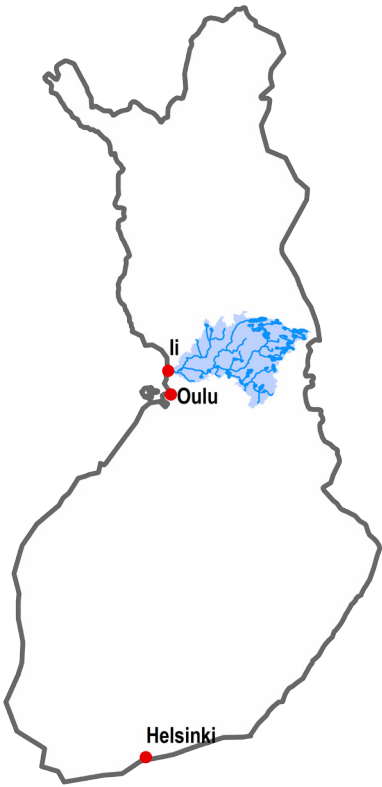
Iijokea leimaa positiivinen ja innostunut ilmapiiri, jonka asukkaat ovat ylpeitä kotiseudustaan. Tulevaisuuden hankkeissa korostetaan rohkeasti alueen omalaatuisuutta ja sen vahvuuksia. Nuorten viihtymistä ja uusien asukkaiden muutttoa Iijoelle auttavat digitalisaation myötä parantuneet mahdollisuudet opiskella ja tehdä töitä paikasta riippumatta.

Virkistysmahdollisuuksiin panostaminen tukee Iijoen vetovoimaa asumisen, matkailun ja yrittämisen maisemana. Asukkaita ja matkailijoita kuuntelemalla ja asukas-kyselyn tuloksia hyödyntämällä parannetaan jokivarren ympäristöä, omalaatuisuutta, kalastusta, saavutettavuutta, asumisviihtyvyyttä, harrastusmahdollisuuksia ja yhteisöllisyyttä, jotka osaltaan vaikuttavat alueen kasvuun.

Kuva: Tapio Kumpula

Miten edetään? Iijoen virkistysmahdollisuuksia ja asumisviihtyvyyttä parannetaan yhdessä ja erikseen koko jokivarressa. Jokivarren kunnat laativat yhteisen strategisen maankäytön suunnitelman, jolla edistetään ja yhtenäistetään vision toteutumista kuntakaavoituksessa. Suunnittelun aineistona hyödynnetään Iijoen arvot -kyselyn tuloksia. Iijoen kuntien ja organisaatioiden yhteisen neuvottelukunnan toimijat sitoutuvat kuuntelemaan asukkaiden ääntä ja tukemaan yhteisen tekemisen kulttuuria yli sukupolvirajojen.

Kuvio 3. Iijoen vesistöalue.

Linkit

Otva-hanke:
https://www.pohjois-pohjanmaa.fi/aluesuunnittelu/iijoen_otva

Iijoki-wiki:
Kansalaishavainnot ja kehitysideat kartalle
<https://www.jarviwiki.fi/iijokiwiki/>

IIOJEN OTVA

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

TAIVALKOSKI
Tuhansien tarinoiden pitäjä

OULU

POHJOIS-POHJANMAA

Council of Oulu Region

Pohjois-Pohjanmaan liitto
Council of Oulu Region

Sepänkatu 20
90100 OULU Finland

Puh./Tel. +358 (0)40 685 4000

info@pohjois-pohjanmaa.fi
www.pohjois-pohjanmaa.fi

B:96 Iijoen vesistövisio 2030

ISBN 978-952-5731-60-6

ISSN 1236-8393